

שלום ובמשכנות מבטחים ובמנחות שאנגות . (ע) ומנין שהתורה נמשלה לצדקה ושוותה לה אלא לפי שאין לך מדה טובה שכרא הקב"ה בעולמו גדול מן התורה שנאמר (משלי ד) סלסלה ותרומקך תכבדך כי תתבקנה תתן לראשך לויית תן עפרת תפארת תסנגך . אף התורה עצמה אינה נרמית אלא לצדקה . שנאמר (דברים ו) וצדקה תהי' לנו וגו' . ומנין לצדקה שהיא ממחרת ימות בן דוד וימות הגאולה שנאמר (ישעיה ו) שמרו משפט ועשו צדקה (עא) כי קרובה ישועתי לבוא וצדקתי להגלות ומנין לצדקה שהיא מעלה את הנשמה ומושיבה ונותנה תחת כסא הכבוד שנאמר (שם לג) הולך צדקות ודובר משרים וגו' (עב) הוא מרומים ישכון מצודות סלעים משגבו לחמו נתן מימיו נאמנים (עג) מלך ביפויו [כס] תחזינה עיניך . סליק פראק :

פרק ב פעם אחת הייתי מהלך בדרך . מצאני אדם אחד ובא אצלי [ה] בדרך (א) מצות והיה בו מקרא ולא היה בו משנה ואמר לי רבי מ נתן לנו מהר סיני

(ב) משנה לא נתן לנו מהר סיני ואמרתי לו בני מקרא ומשנה שניהם מפי הגבורה נאמרו ומה בין מקרא למשנה אלא משלו משל למה"ד למלך ב"ז שהיה לו שני עבדים והיה אוהבן אהבה גדולה ונתן לזה קב [ג] חמין ולזה קב חמין ולכ"א מהן נתן ג"כ אגודה [ג] של פשתן הפיקח שבהן נטל את הפשתן וארג מפה יפה ונטל את החמין ועשאן סולת ובררה ושחנה ורשה ואפאה וסדרה על השלחן ופרס עליה מפה יפה והניחה עד שבא המלך והציפש שבהן לא עשה כלום לימים בא המלך לתוך ביתו ואמר להם לשני עבדיו בניי הביאו לי מה שנתתי לכם אחד מהן הוציא את הפת של סולת על השלחן ומפה היפה פרוסה עליו ואחד מהן הוציא את החמין בקופה ואגודה של פשתן עליהם אוי לה לאותה ברושה ואוי לה לאותה חרפה איזה מהן חביב יותר הוי אומר זה שהוציא פת על השלחן ומפה יפה פרוסה עליו ועוד אמרתי לו בני [ד] אם (ג) אמצאך בתוך משנת הכמים תעשה דבריך בדאים ואמר לי הן אמרתי לו בני כשאתה יורד לפני התיבה

ישועות יעקב טאורי אש

שלוס וכן ע"י מעשי הצדקה יהיה שלום : (ע) ומנין שהתורה נמשלת בצדקה כו' וצדקה היתה לנו בחורו אף שהתורה הוא במעלה עליונה מאוד שעליו נחמד חתן לראשך לויית תן עהכונה עד"מ לדיקים יושבים ועסדותיהם בראשיהם שהוא קיום המושכל והשגה בפועל עכ"ז נדמה למדת הצדקה וכוזה מורה שמעלת הצדקה גדולה מאוד ואין להאריך : (עא) כי קרובה ישועתי שעי"ז יקרב הגאולה ואף ששם נאמר ג"כ מדת המשפט מ"מ היא נכלל במדת הצדקה והיא מדה ממוחנה בחמת ומשפט : (עב) הוא מרומים ישכון במרום העוה"ב ומעט ע"ד הניזור כדי לתת הפלאה בלב נריך להסניז הענין הצדקה הכח הזה גדור לב טוב מחספל מולחו וע"כ ירחם על כל עוד זאת מחספל לדרך טוב וחכמה וחסן לדבק בו והכלל שכל מדה וחכמה טובה פמנה כמ"ס איזוה דרך טובה שידבק בה האדם כו' לב טוב ואמרו שם שכלל דבריו דבריהם כי הכל נכלל בכלל זה אף אין פעולת הצדק שזה בכל אדם כי לא כמדת הצדקה שגשהבת בה משה רבינו ע"ה נבחרת בזה שאר אנשים רק איש בפי כמו המיוחד בן ישחנה מדה נדקו והבן זה : (עג) מלך ציפוי הוא ביזכה להחזק בנועם ה' להענג בהשגתו :

מזולחו וע"כ ירחם על כל עוד זאת מחספל לדרך טוב וחכמה וחסן לדבק בו והכלל שכל מדה וחכמה טובה פמנה כמ"ס איזוה דרך טובה שידבק בה האדם כו' לב טוב ואמרו שם שכלל דבריו דבריהם כי הכל נכלל בכלל זה אף אין פעולת הצדק שזה בכל אדם כי לא כמדת הצדקה שגשהבת בה משה רבינו ע"ה נבחרת בזה שאר אנשים רק איש בפי כמו המיוחד בן ישחנה מדה נדקו והבן זה : (עג) מלך ציפוי הוא ביזכה להחזק בנועם ה' להענג בהשגתו :

פרק ב (א) בדרך מות היה עוסק לילך בדבר מזה (י"ע) או בחורו שבה אלי לשאל ע"ד המנות כדלהן : (ב) משנה לא ניתן לנו כו' למלך ב"ז כו' ענין הדבר ע"ד כלל כי איש הלזה התפלה מאוד איך יתכן שיהיה פירוש התורה מסור לחכמים ובתורה עצמה איננה מבוחרת ולפעמים כמעט נגדה למשל עין תחת עין שפרשוהו ח"ל עונש ממון היסוך הפסס וכו' אליהו ז"ל להחזיק לו ע"י משל כי כמו שהחטים והפשתן ח"ל להסגבל אלא ע"י שנויהם לא כמו שהם וע"י השנויהם הגעשה בהם משחנה פעמים ואיפוחם והשינוי נחנה לבני אדם כן ע"י התורה שבע"פ יודע טובן התורה כי היא כללי מחוסרת חקן וכמו שהמלך אף שיש לו כל עכ"ז בוחן את עבדיו ונותן חטים ופשתן שיהקו ויערכו שולחן ערוך לפניו כן ה' ב"ה נתן תורה עליונה למתן יערכו החכמים ויהקו אותה בבעמיהם ובפסעם אשר יבחרו וימתיקו אותה ואלו בחטים ופשתים שהוא משל על הלבוש והמזומת וכן התורה והשכלתה הוא מזון הנפש והמנוח המה כחות הנפש להלבישה מערומיה והבן זה : (ג) אם אמאלך בתוך משנת חכמים כו' הוא ראה מדרך המעישה כי ח"ל להבין דברי התורה אם לא ע"פ המסורה ולולא המסורה לא היינו יודעים בתאומה ממנה כמו שהאריך הר"י בכחרי וכו' מוכרת אתה לאמר

אוצר החכמה

תנא דבי אליהו [מאורי אש, תולדות יעקב] / שיק, אברהם בן אריה יהודה ליב עמ' 227

התיבה בשבת כמה אתה אומר ואמר לי שבעה ואמרתי לו בני ובשאר הימים כמה אתה אומר ואמר לי שמונה עשרה ואמרתי לו בני כמה אתה מברך על ק"ש של שחרית ואמר לי שתים לפניה ואת לאחריה ואמרתי לו ובערבית כמה אתה אומר ואמר לי שתים לפניה ושתיים לאחריה ואמרתי לו בני כמה קורין בשבת בתורה ואמר לי שבעה וא"ל בשני בשבת ובחמישי בשבת ובמנחה בשבת כמה א"ל שלשה וא"ל [ה] ועל השבעה כמה אתה מברך ואמר לי שתים לפניהם ואחת לאחריהם. ואמרתי לו על שאר הימים כמה אתה מברך ואמר לי ברכה אחת לפניהם וברכה אחת לאחריהם חוץ מברכת המזון שהם שלשה ועם ברכת הטוב והמטיב הם ארבעה ואמרתי לו בני וכי יש לך אלו מהר סיני והלא אינן אלא משנת חכמים אלא כשנתן הקב"ה תורה לישראל לא נתנה להם אלא (ה) כחמין להוציא מהם סולת וכפשתן לארוג מין בנד בכלל ופרט. ופרט בכלל. וכלל ופרט וכלל. שנאמר (דברים יד) ונתת הכסף בכל אשר תאנה נפשך הרי זה כלל בבקר ובצאן בין ובשכר הרי זה פרט ובכל אשר תשאלך נפשך הרי זה [ו] כלל אתר וכן כלל שהוא צריך לפרט ופרט שהוא צריך לכלל. ואמר לי רבי וכי (ו) מיום שנברא העולם עד אותה השעה כל העושה מצוה נותנין לו [ז] שכרו ואמרתי לו בני הקב"ה מלא סמוך העולם ועד סופו וכל העולם כולו שלו הוא [ח] וכדי העולם כולו שלו ואלמלא מקרא [ט] כתוב אי אפשר לאומרו שנאמר הן לה' אלהיך השמים ושמי השמים הארץ וכל אשר בה (שס י) ואומר הבט משמים וראה ושור שחקים גברו כמך (איזו לה) ולא השמים בלבד הם של הקב"ה אלא השמים ושמי השמים העליונים שבעה (ל"י והעולם כולו שלו הוא יסול חלק בעולמו שנכח אלא להודיע לבריות שכל מי שעוסק בתורה בענין דרך ארץ נתינה לו והקדן שמורה לו לפי שלא מלא הקב"ה כנ"ל שטופים הם התורה והמדות בענין בית אחרון בענין ומעשים עולמו על התורה ועל המדות לפיכך נתן להם הקב"ה משה להם ולגנייהם ולגניי עמם עד סוף כל הדורות ומינין שיפול שכרו בעולמו שנכח שנאמר כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו ואומר כי חבלים נפלו וכו') (י) ואעפ"י שכל העולם כולו של הקב"ה לא נטל הקב"ה חלק בעולמו שברא אלא את ישראל בלבד להודיע לבריות שכל מי שהוא עוסק בתורה מתוך הצער ומכ"ש אם הוא עוסק ג"כ (ח) בד"א עם התורה ניתן לו הפירות בעוה"ז

מאורי אש אה"ח 16064
 לסמוך עליהם בחקתם וא"כ ראוי לסמוך עליהם ככולם :
 (ד) וכי יש לך אלו מהר סיני חספו ממעשי עולמו אשר אינם כתובים בתורה רק נהגים בעם ומאין המה אם לא ע"י המפורת וא"כ כיון שהמנהגים המה מסני ולא נכתבו בתורה כמו כן פירוט המדות כולן וק"ל :
 (ה) כחשין כו' וכאומר וא"ל מדוע עשה ה' ככה ומפרט שפשה זה כדי שע"י יגיעת אנוש יתחנן וכמו שכל עניינים הפעניים נשלם ע"י מעשי אדם בחמרונה כן התורה עיקרה כחובה ופרטיה מקובל וע"י יחכם ויחבונן להוציא ע"י המדות הגדרשות : (ו) וכי מיום שנברא העולם כו' הפעולות והמנוכה בזה נובע מהראשונה שהיא חשב שהתורה רק בענין שכלי שומרת אה כח הרע מלפרוץ דרכו וכן הסוד להיטיב והתורה המעשיית מכלל תועלת המדות השכליות ולכן חשב שפירטי דינים אין נ"מ גדולה מזה בדקדוקים ובלבד שיוציא מהם תועלת המעשה והביאו לזה בדמותו כדעת הפילוסופים היוונים שהשכר הנצחי הוא הדיבור בשכל הפועל מלד עמלו להוציא כחו לסועל והכל זוכים עדיה תוים בה בהכרח אף מי שאינו שומר מצוה כל כך ולכן שכר מצוה אחד בעניינה ושאל אחוה אם כדעת חכמי תורה אם כן לכל מצוה יש שכר פרטי מכון לאותו מצוה דייקא ולכן יש בה דקדוק רב באיכות עשייתה באופנה ולא ישר הדבר בעיניו שיכרה ה' שכר הרבה חלוקים בעניינם ובאיכותם כי ע"ד החכמה יותר טוב למעט מספר ההתחלות והשינוי שאין זה בריאה פרטיה מיוחדת אלא כל מצוה מכוננת תול עולם אחד שנברא הקב"ה כמ"ש עמיד הקב"ה להנחיל לכל לדיק ע"י עולמות וא"כ השכר נובע מזה והבן מאוד וזה שנכלל בדבריו וכל העולם כו' וכדי העולם כולו שלי כלומר כל מה שיש בעולם כולו שלי כי הוא מלא כל הארץ כבודו ועכ"ל באיכות הדיקוה יש שינוי בהשגה וכמעט אי אפשר להבין איך יחדבן בו ואיך הוא מלא כל הארץ כבודו אך כן הוא והוציא מלב שאיש חמונתו בשכל הפועל רק בו י"ח : (ז) ואעפ"י שכל העולם כולו כו' לא נטל כו' אלא ישראל באיזו אף שבבחינה כבודו ית' שהוא מלא כל הארץ כבודו וא"כ לית אתר פנוי מיניה ואיך יתכן שיתדבק באומה זולה אומה עכ"ל ככה הוא והוא מסתרי נטויות באין מבין סבת הדבר אז באורו אע"פ שהכל שלו והכל מעשי ידיו והיה מן הראוי לחבב כולם עכ"ל עיקר החבבות בישראל שומרי תורתו : (ח) בדרך ארץ עם האורה ד"ה הוא העמל למחייתו כיגיע כשו במשפט ולדקה וגמ"מ ושוקק בתורת ה' לזה יש לו פירות בעוה"ז זה עשר וכבוד

ישועות יעקב
 סיס מתנד לאחריה עיין טור אה"ח סי' קל"ט : [ו] ואי אסא דן אלא בעין הפרט כו' כדאיחא כס' ככל מערכין : [ז] לפי שלא למד האיש שהוא רק מקרא סיס ממתיב מנין לו להקדים כ"כ שכר מה שצריך ליתן לכל לדיק ולדיק בעד כל מצוה ומצוה : [ח] העולמות וכל אשר יש בהן די הכל שלו שסם בני שיטור ומספר וקן ותכלית ולא תקצר ידו מליית לכל לדיק ולדיק ע"י עולמות עד אין קץ וגמול : [ט] סי' אלו לא נכסב כל זה בפירוט לא סיה אפשר לנו לאומרו להכיר כבודו שהקב"ה מלא כל העולמות כו' : [ט] נחר וקבע לירשו חדר מסיים : כסוף

תנא דבי אליהו [מאורי אש, תולדות יעקב] / שיק, אברהם בן אליהו יהודה לייב עמ' 228

אוצר החכמה <http://yulib003.mc.yu.edu:2057>

בעה"ז והקין שמורה לו לעוה"ב ולפי שלא מצא הקב"ה בבני ישראל שעושים את התורה ואת המצות (ט) מתוך הצער (י) כמו אותן שהיו בונים את הבית האחרון שהיו מצערין את עצמן על התורה ועל המצות לפיכך נתן להם הקב"ה משנה שכר להם ולבניהם ולבני בניהם עד סוף כל הדורות ומנין שלא נטל הקב"ה חלק בעולמו אלא את ישראל בלבד שנאמר (דנח"ס לנ) (יא) כי חלק ה' עמו יעקב תבל נחלתו ואומר (ההלים עז) חבלים נפלו לי בניעמים אף נחלת שפרה עלי משלו מלמה"ד למלך ב"ו שהוא בונה פלטרין ושכלל אותה ובשמתו שהוא משמח בה [ע] (יב) סיים בה בית לדירתו כך הקב"ה זו שכרו של הארץ שעמד הקב"ה בתוכה וברא את כל הארצות כולן והפריש את א"י תרומה מכל הארצות והפריש את ירושלים תרומה מכל א"י והפריש את מקום ב"ה תרומה מכל ירושלים וכן ברא הקב"ה את כל העמים כולן והפריש את ישראל תרומה מכל העמים ומישראל הפריש תרומה את שבט לוי ומשבט לוי הפריש תרומה את אהרן הכהן ובניו וקידשו ומשחו וכבדו בבגדי כהונה ובציץ ובאורים ותמים שהוא יעמוד לפני הקב"ה ומכפר על ישראל בכל שנה ושנה והביא את ישראל שהם תרומה מכל העמים לא"י שהיא תרומה מכל הארצות. והביא את שבט הלוי שהפריש תרומה מכל ישראל לירושלים שהפריש תרומה מכל א"י. והביא את בני אהרן שהפריש תרומה משבט לוי לבית המקדש שהפריש תרומה מכל ירושלים לעמוד לשרת לפני הקב"ה ולעשות רצונו. שנאמר (חזקוק ג) (יג) עמד וימודד ארץ ראה יותר גוים ויחפוצצו הררי עד שחו גבעות עולם הליכות עולם לו. מכאן אמרו כל [י] (יד) השונה הלכות בכל יום מובטח לו שהוא בן עולם הבא שנאמר הליכות עולם לו אל תקרי הליכות אלא הלכות. וי"א מן המקום שנמל הקב"ה (טו) עפרו של אדה"ד שם גבנה המזבח. שנאמר (כראשית ג) ויצר ה' אלהים את האדם עפר מן האדמה. ונא' (שמות כ) (טז) מזבח אדמה תעשה לי. מכאן אמרו [י] כ"ז שב"ה קיים (יז) מזבח כפרה הוא לישראל בכל מקומות מושבותם. ובזמן שאין ב"ה קיים (יח) תלמידי חכמים הם כפרה להם לישראל בכל מקומות מושבותיהם שנאמר

אזה"ח 6064

ישועות יעקב פאורי אש
 [י] כסוף מסכת נדה ופ"ט כפרש"י: [יא] ילקוט יקרא דף וכבוד כי כבר בארנו כמה פעמים שע"י הכנתו לאחד בעסקי עוה"ז יפולס לו ג"כ מדה נמדה בעולם הזה
 והקין משכר המצות הכולל בעוה"ב להצטנן בהענוג הנלתי בעוה"ב: (ט) מתוך הצער אף שהוא משונה בצער ובטווי ע"ד כל המקיים את התורה מעווי: (י) כמו אותם שהיו כו' שהיו שוסקים בבנין בהמ"ק מתוך הצער מאוד כי היו כמה אנשים עומדים לשפן להם כמ"ס בכתוב ולכן זכו למשנה שכר גדול מאוד והודיע לו זאת באג"ל ממקיימי התורה מתוך הצער כמה גדולים הם: (יא) כי חלק ה' עמו שלקחם לנחלה ובה לנייר לו עיין הסגולה והנחירה כמה שכחרו עם סגולה לו ובהם גופא נדלו במעלתן כהנים לוי וישראלים זה למעלה מזה במעלתן ולעומת זה הארץ נבדלה במעלתה בהשראת השכינה (אף שמלא כל הארץ כבוד) מקום בהמ"ק לכד ויהפילים וא"י וח"ל ולכן הביא ישראל לא"י ולוי לירושלים וכהנים לבהמ"ק חס נקרא בית ה' המיוחד למשכן שכינתו שגבר ה' בו יותר מכל הארצות. והביא כל זה לאיש השואל (אשר דומה כי התורה אין מעלתה כ"כ) להורות על מעלת התורה ומעלה מקבליה ולא ידמה כי התורה היא תורה שכלית כמו שדמה בתחילה ואין להאריך: (יב) סיים בה בית לדירתו אמר לשון סיים שטפה סימן שיהיה בה דירתו דירה המלך וכן פה בארץ עשה סימן שיהיה בו ושכן השכינה והאשרתה ויחכן שיהיה שלמה השואל כששמו וכו' מיום שנבנה העולם וראינו כמה אנשים שקיימו המצות ולא ראינו שקבלו שכרם בזה והשיב להם דע לך שאין לך שכר גדול מזה כמה שכר ה' בהם ולקחם לנחלה לו להיות מדובק בהם והאשר שכינתו בתוכם כי אין שכר והענוג גבוה מזה והסביר לו מענין השכר ששכר מזה מזה כי עיקר השכר הוא ההענוג מזיו השכינה ועכ"ל מי שעוסק בדרך ארץ ג"כ יש לו שכר טוב בעוה"ז ג"כ אבל עיקר השכר בעוה"ב חס ע"ס השכר למחבוק בו והבן זה חסו דרך היותו נכון בפשט הענין: (יג) עמד וימודד ארץ באורו לפ"ז שמדד אותה בליכות קדושה וראה שאין לשבדי כוכבים חלק ומבוא בא"י ע"כ ראה ויחר גוים לשון קסימה כמו לנחר בהם על הארץ: (יד) כל השונה הלכות מהליכות קא דריש ובאורו מדוע זכו ישראל ע"י שהליכות עולם לו והוא התורה שע"י נהג העולם וההלכותיה כמ"ס חס בחוקותי תלכו וגו' וחסתי גשמיכם לטעם ולכן ההליכות הן הן בעצמם ההלכות כי על ידן וכפיהן מתגבר העולם ודרש זה באג"ל שהביא הכתוב הזה וכיון ג"כ לנייר לאיש (פדימה שמשנה לא יתן לנו) כמה גדולה מעלת התורה והלכותיה: (טו) עפרו של אדה"ד כו' הוא מקום מיוחד מסוגל במעלה מכל אדמה וע"כ כעשה ממנו חומר זך והוא חומר אדם הראשון שהיה מכהה גלגל חמה כמאמרם ז"ל ולכן באורו מקום הוא המזבח: (טז) מזבח אדמה ככר בארתי בספרי זרע אברהם על מ' משלי שסם אדמה לפי דעת חז"ל מורה על מעלת העפר והוא מקום המזבח ע"ש פרשה ח' פסוק **לנחל אברהם יש ושם בארתי: (יז) מזבח כפרה הוא שהמקום בעצמו מסוגל לכפרה: (יח) ח"ה כפרה להם**

פ"י

אוצר החכמה

(ויקרא ז) ואם תקריב מנחת בכורים לה' אביב קלוי באש גרש כרמל תקריב את מנחת בכוריד ואומר איש בא מבעל שלישה ויבא לאיש האלהים לחם בכורים וגו' [יג] וכי אלישע כהן הוא ואוכל ביבורים הוא והלא אין שם לא ירושלים ולא מקדש ולא מוכב ולא כה"ג אלא אלישע הנביא בלבד ותלמידיו שיושבים לפניו אלא מכאן אמרו כל הנזקק אל התכמים ותלמידיהם ומפרנס אותם מעלה עליו הכתוב כאלו מקריב ביכורים ועושה רצון אביו שבשמים ואמר לי רבי מפני מה נשתנו אומות העולם שהם אוכלין את העוה"ז ואמרת לי בני והו שכן משום שהפריש הקב"ה את [יג] ישראל מתוכן לפיכך הן אוכלין את העוה"ז :

משל משל למה"ד למלך ב"ז שמצא אדם ממשפחה מרובה [יד] והוא עושה למלך כל רצונו מה עושה המלך שיגד המלך מתנות מרובות לכל בני המשפחה של אותו האיש בשביל אותו האיש שעשה לו רצונו אף כך העכו"ם והו שכן משום שהפריש הקב"ה את ישראל מתוכן לכן הם אוכלין את העולם. הוה ואמר לי רבי (כ) אלא מעתה כל העושה מצוה נותנין לו ג"כ שכרו וכל העובר עבירה נותנין לו ג"כ שכרו ואמרת לי בני (כא) מה שכרו של נחש הקדמוני שעמד וקלקל את כל העולם כולו ומה שכרן של אדם וחוה שעברו על ציווי של הקב"ה ומה שכרו של קין שהרג את הבל אחיו ומה שכרו של למך שהיה מתאבל על אבי אביו ומה שכרו של שם שהיה מכבד את אביו ומה שכרו של חם שלא היה מכבד את אביו ומה שכרו של נח שהיה עומד ומתה ברבים כל אותן מאה ועשרים שנה עד שלא בא המבול עליהם (כב) לפיכך העיר הקב"ה עליו שנאמר נח איש צדיק תמים היה ברורותיו (נחאשי"ו) ואומר (ס"ז) כי אותך ראיתי צדיק לפני בדור הזה ומה שכרו של שם הגדול שהיה מתנבא ארבע מאות שנה ולא קבלו ממנו ומה שכרו של אברהם אבינו שהיה עומד [ס"ח] (כג) ופיגר את כל ע"א שבועולם ועל שאמר דבר (כד) שלא כהוגן ירדו בניו למצרים שנאמר (ס"ט) ויאמר ה' אלהים בטה ארע כי אירשנה בשכר אותה האמירה ירדו בניו למצרים ומה (כה) שכרו של [ס"ז] ישמעאל שעמד וקבר את אביו ומה שכרו של יצחק שאמר לאביו אבא כפתיני יפה יפה ותגני על גבי המזבח שמה אבעט בך כי בחור אני ועומד בכחי כי בן שלשים (יז) ושבע שנים אני ונמצא אני מחויב שתי מיתות לשמים ומה שכרו של עשו (כו) שהוריד ב' דמעות לפני אביו ניתן לו הר שעיר שאין גשמי ברכה [יח] פוסקין ממנו לעולם ואף בני שעיר משום שקבלו [יט] את עשו בסבר פנים יפות ניתנה להן שכרן (כו) מכאן אמרו אפילו אם אין בידו של אדם לא מקרא ולא משנה אלא הוא יושב וקורא כל היום הפסוק (ס"ט) [כ] ואחות לוסן תמנע אפילו הכי שכר תורה בידו ומה

מאורי אש

ע"י שהעם מקריבין לפניו מתנותיהם להחיותם ולהספיק להלמידיהם ועי"ז יוסר להם : (כ) אלא מעתה כל העושה מצוה כו' עבירה אחת כו' כלומר אחר שאוכלים כולם והכל שוים זה בין עושי מצוה בין עושי עבירה כהמיה היתכן זלח והשיב לו מה שכרו של נחש כו' כלומר החדמה שכר עושי מצוה לעוברי עבירה ראה שכר עוברי עבירה ומשלתם אח"כ וראה שכר עושי מצוה באחרית ותראה הבדליהם ויש עוד לכון בזה מענין הנחש הקדמוני שהוא הס"מ כלומר ז"ל והוא השמן והיה"ד והוא המלאך המות באחרית ולכן השכ כל אותן הדורות שנאבדו על ידי היה"ד ואין להאריך : (כא) מה שכרו של נחש הקדמוני ר"ל עושה וסודעטו ומה שכרו של לתך שכר מצוה בטוב : (כב) לפיכך העיד כו' לדיק לפני בדור הזה ואומר כו' זה דרש באגב שהחובב בא להורות שהיה צדיק לפני בדור הזה שהיו כולם רשעים : (כג) ופיגר לשון החלשה שהיה מחליש אתונתם ככל העולם לבני יאמיטו באליהם : (כד) שלא כהוגן כי עם האדוקים הוא מדקדק כחוש השערה למען יגורף חטאתם : (כה) שכרו של ישמעאל מפני שעשה השוכה כחמרתם במס' ב"ב : (כו) שהוריד ב' דמעות והאמין בכרכה אכיו והחמק על זה ולכן ניתן לו מצוב ע"ה"ז : (כז) מכאן אמרו כו' אפי' הכי שכר תורה בידו כלא' אחר שראינו שהקב"ה אינו מקפח שכר כל בריה א"כ מי שקורא בתורה אף שאינו מבין מלומה מ"מ סס

ישועות יעקב
 קב"א ע"כ : [יג] מהכנה חס סת"ה מנכסיו נחפזו עוטפו כאלו הקריב קרבן על המונה : [יג] פי' לוי שילאו ישראל מהם מנה טולד טס ועבר ואכרסס תתרה לתיק זכו ג"כ לעולם הוה כמו המשל שסכוא : [יד] גרסס ילקוט משפחה נמוכס : [טו] שנטל סע"א כמו אשכ פגרו מעטור (שמואל א ל) זבלשון משום יומא דמשגרי כסו רבנן : [טז] שנאמר (נחאשי"ו) כה) ויקברו אוטו יצחק וישמעאל בניו ואר"ל מכיו ישמעאל קשיש מ"ט השיב לוי יצחק מקציה ש"מ פשוט עבר ואדכריס ליצחק לקמיה כו' אכל אלא מיתת יצחק כתיב ויקברו אותו פשו ויעקב בניו (ס"ס) כדאיתא בנ"ב ס"ז וכן פי' רש"י בחומש וזכר עי"ז להעמיד י"ב נשיאים : [יח] שכו בפרק מהס שרה בת קב"ז שנה וכשנולד יצחק היתה בת תשעים כשאל"ל : [יח] לפי שהוריד דמעות על הכרכות ונקיים זו כרכה אכיו : [יט] לפי שהיו האוכים לדבק כורשו של אכרסס ונחשו חס חמנע אחיס לטון לסיות פלגס אלא אליהו כן פשו כדאיתא בסנהדרין דף ג"ט כפרש"י פ' וישלח לך וכו' ג"כ לגרסת עשו : [כ] נקט מקרא זה לפי דאיתא בסנהדרין טס שדרס מנשה דרשות של דוסי על מקרא זה וכחמס אף חינוק כדורתו קב"ושה בין פסוק ותמנע היתב פילגס לשמע ישראל כמ"ס כרמכ"ס ז"ל כי על כל אדם ויקן יש בו סודות טרואיס ונפלאיס ונספריס כדאיתא חוכר הקדוש נפרשת כעלמק פ"ט

ד"ת

תנא דבי אליהו [מאורי אש, תולדות יעקב] / שיק, אברהם בן אריה יהודה ליב עמ' 230

אליהו

פרק ב נ

זמא

קמז

ומה שכרו של יעקב אבינו (כה) מודה [כח] על האמת ודובר אמת בלבבו כל ימי חייו ומה שכר של שנים עש - עשמים שהיו [כט] עושיין רצון יעקב אביהם שנאמר (הושע ט) (כט) כענבים במדבר מצאתי ישראל ומה שכר של אברהם יצחק ויעקב (ל) שנתנו אימה י"ל הקב"ה בלבבם מתוך שבעים עמים ולשונות וזכותן עמד להם ולבניהם ולבני בניהם עד סוף כל הדורות : **פרק ג (א) הבל** [ה] ברא הקב"ה בעולמו חוץ מן מדת השקר ומדת העולה שלא ברא [ג] ושלא עשה אותם הקב"ה שנאמר (דברים לג) (ב) הצור חמים פעלו

וגו' ואומר (פ"ה ג) (ג) ה' צדיק בקרבה לא יעשה עולה בבקר בבקר יתן משפטו לאור לא נעדר (ד) ולא ידע עול בושת ואומר (איוב לד) חלילה לאל מרשע וגו' ואומר (שם) (ה) כי פועל אדם ישלם לו וגו' (ו) מעיד אני עלי שמים וארץ שלא נתקבצו בני אדם למיתה ואין כל בריה יורד לידי צער אלא מתוך אכילה ושתיה ושמחה שאדם אוכל ושותה ומשמת הוא עם אשתו ובניו ועם בני ביתו עד שהוא נפטר לבית עולמו. ואין פירות ותבואה באין לידי הרקבה אלא מתוך דרכיהם של בני"א ואין בני"א באין לידי [ג] בושה אלא מתוך דרכיהן ואין עיניהם של בני אדם כהות בחצי ימיהם אלא מתוך [ד] דרכיהן ואין בני אדם [ה] מטמאין בנגעים אלא מתוך דרכיהם ואין הנשים [ו] מיטמאות בויבה אלא מתוך דרכיהן שנאמר (ישעיה מג) (ו) כה אמר האל

6064 n'ah'a

ישועות יעקב

מאורי אש

ד"ח ויש לו שכן הרבה וכלל הדברים העיר לו שיחבוק אס הרשעים בזכותם הקלה זכו לכל טוב והלדיקים נענשין אפי' על הקלות וא"כ ממילא בשכר מזותיהן בודאי יזכו לכל טוב : (כת) ומודה על האמת כי מדה של יעקב אמת (כמדות עליונות) כמ"ש סתן אמת ליעקב ע"י שהיה מנחמנו במדת האמת : (כט) כענבים במדבר אין זרע והם נבצרים ונאחזים מאוד : (ל) שנחנו לימה כו' ר"ל שהכניסו יראת ה' בלבם יותר מכל אומה ולשון לפיכך זכותן עומד לעד להם ולנו וכלל הענין שזה השואל דימה שיעקר השכר הוא העש"ז

פ"ט : [כח] שלא ראה לשקר בעת הנרכות כמו שהר"ל ע"ט אכזי עשו כבודך ודובר אמת בלבבו זכה להיות מרכנס למדתו כידוע לי"ח : [כט] שנאמר (שם ג) ויעשו בניו לו כן כאשר טעם שלא יגע אחר במשפטו ויטלו אותו ביראה וכבוד וקבע לכן מקום יכודו ושכר זכולו וישלם העשה מן המורה כו' כדאי' כד"ל ועי' זכו לדגים כדוגמא של מעלה : [ה] ילקוט האוינו דף ש"ז ע"ג : [ג] אלא השקר בודא האדם נבנו מעצמו וכן שול אדם עושה אותו מעצמו : [ג] גר' לידי הבאשה ור"ל ששולט בו רמה וקולע ומכאן להאר מיסתו ע"י הספה שחולה כחכ"מ ומהנה חסריה משא"כ הדיקים שלא שולט בהם רמה וסרחון כמו שמנינו במדרשים ובתלמוד : [ד] שהסתכלו בדברים האסורים : [ס ו] עיין בחלק ראשון ס"א"ר פט"ו : וכס"ב

ולכן החסלה על ההיפוך שראה שהכשרים מעונים ועובדי אילים ישישו בשמהת עוה"ז ומתחילה הסביר לו שיעקר הוא השכר הגלחי וע"י ההעסקות בד"א עם החורה ג"כ זוכה ג"כ לעוה"ז אבל עיקר הכל יחבוק על הרשעים אף שהליתו מתחילה יראה סופם שנעקרו ובהיפוך הלדיקים ירשו ארץ וזכותן עומדת להם עדי עד ועושם על זד הנרף כדי שיטיב להם באחרית בעולם הזה ובעולם הבא ודי בזה :

פרק ג (א)

הכל ברא כו' חוץ ממדת השקר איידי שמדבר בפרק העבר ממדת יעקב שמדתו אמת מדבר עתה בהפכו וביאר הענין על דרך קצרה כי כל המדות הנסועות באדם הם כולם משתמשים לטובה אף היפוכי המדות כמו כעס ונקמה וכדומה לכעס ולהתנקם על אנשי רשע משחיהי חבל נמעשיהם אכן מדת השקר איננה מדה ולא חכונה ננפש רק נפשית ע"י בני אדם שהפסיעו בהם ע"י ההרגל הרע כי מי שור מלראות מגדל הגזק אף בעתה מזה וק"ל : (ב) הגור תמים כו' ואין עול אין זו פטי למדת העול וזה מדת השקר אף שיש בו שאר הכוונות כמו טקס ובעל הימה כי במדת העול והשקר אין בו טוב מאומה ואחר שבמנהגי ה' אין בו א"כ אף באדם אין הדבר בעלם רק ע"י הרגל הרע : (ג) ה' זדיק בקרבה באורו ה' מהנהג עם ברוחיו במדת הנדק וחסן מאוד להלדיקים ולכן ככל בוקר יתן משפטו להענישם מעט בכדי שינרף לבם ולא יעשה עולה מאומה : (ד) ולא ידע עול בושח ר"ל כי נהעקר מלבנו מדת הנושה ע"כ עושה עול וכמעט שאין זה טבע אנושיות : (ה) כי פועל אדם ישלם לו בלי עול מאומה רק מדה במדה : (ו) מעיד אני עלי וכו' מחוך אכילה כו' כלומר הכלל שכל רע והשחמה הכל מיד האדם שיחחו בנפשו ומפי עליון לא יא' הרע וחשב כמה הנגינים שהוא מסבב על עלמו אחד קירב המיתה ע"י שכל שמההו רק צעוה"ז ובתחלתו יכנס כחוחיו מהר ע"י עמל קבולו וגם ימנע חיותו ע"ד העונש הב' צוהה מחזיריו וריעיו הוא מדרכיו הרעים או מסכלו הג' כליון עינים מרוב התאוה והקנאה ושאר מדות רעות וכן נעשים ג"כ מזה כי יסעד ליתוחיו וכן הגשים צאים לחולה זו ע"י דרכיהן הרעים והמתועבים כי הגרוי בתחלות מביא לזה וא"כ ה' לא יעשה עול נמשפטו : (ז) כה אמר ה' ברא שמים ומוטיהם וסמך לי' טתן נשמה לעם עליה [הם בני אדם בנפש המשכלת] ורוח להלכים בה [הם הבע"ח שהמה ברוח החיוני] וא"כ היה בכחם להפיץ דרכם רק הם בעלמן מפני תועבותיהם ומדחיהם הרעות יחיתו נפשם ונבדחיהם כי ה' ב"ה טתן חיות וקיום לכולם רק ע"י עומם יבלעם :

לג

תנא דבי אליהו [מאורי אש, תולדות יעקב] / שיק, אברהם בן אריה יהודה לייב עמ' 281 אוצר החכמה